

Кремешна Тетяна Іванівна,

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини,
вул. Садова, 34, м. Умань, Черкаська обл., 20300

ORCID id 0000-0002-3979-9302

ПЕДАГОГІЧНА САМОЕФЕКТИВНІСТЬ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИКИ: ФАКТОРИ ТА ШЛЯХИ ФОРМУВАННЯ

У статті розглядається проблема педагогічної самоефективності, яка тісно пов'язана з пошуком нових шляхів вдосконалення педагогічної діяльності, підвищення рівня професіоналізму та конкурентоспроможності майбутнього педагога. Автор досліджує сутність даного поняття, його роль у професійному становленні майбутніх педагогів, визначає фактори та механізми формування педагогічної самоефективності майбутніх учителів музики, зокрема: минулий досвід успіхів та невдач, спостереження студентів за професійними досягненнями інших людей, вербальне переконання, фізичний та емоційний стан особистості, пізнання себе як майбутнього вчителя музики, саморегуляція тощо.

Ключові слова: самоефективність, педагогічна самоефективність, фактори педагогічної самоефективності, механізми педагогічної самоефективності.

Кремешная Т.И.

Педагогическая самоэффективность будущих учителей музыки: факторы и пути формирования

В статье рассматривается проблема педагогической самоэффективности, которая тесно связана с поиском новых путей совершенствования педагогической деятельности, повышения уровня профессионализма и конкурентоспособности будущего педагога. Автор исследует сущность данного понятия, его роль в профессиональном становлении будущих педагогов, определяет факторы и механизмы формирования педагогической самоэффективности будущих учителей музыки, в частности: прошлый опыт успехов и неудач, наблюдение студентов за профессиональными достижениями других людей, вербальное убеждение, физическое и эмоциональное состояние личности, познание себя как будущего учителя музыки, саморегуляцию и др.

Ключевые слова: самоэффективность, педагогическая самоэффективность, факторы педагогической самоэффективности, механизмы педагогической самоэффективности.

Kremeshna T.I.

Pedagogical self-efficacy of future music teachers: factors and ways of development

The article deals with the problem of pedagogical self-efficacy, which is closely related to the search for new ways to improve pedagogical activity, to increase the level of professionalism and competitiveness of the future teacher. The author investigates the essence of this concept, its role in the professional development of future teachers, determines the factors and mechanisms of development of pedagogical self-efficacy of future music teachers, in particular: previous experience of success and failures, observation of students's observation of professional achievements of other people, verbal belief, physical and emotional state of personality, self-cognition as a future music teacher, self-regulation, etc.

Key words: self-efficacy, pedagogical self-efficacy, factors of pedagogical self-efficacy, mechanisms of pedagogical self-efficacy.

Вступ. Зміни в соціокультурному житті країни, в тому числі й у галузі науки, поява інноваційних освітніх навчальних закладів, варіативність навчальних програм потребують творчої особистості вчителя музики, здатної пізнавати та перетворювати музично-педагогічну дійсність.

Професійна підготовка майбутніх учителів, як правило, відбувається традиційними методами і не завжди забезпечує необхідний рівень їх підготовки до діяльності. Перевага надається її когнітивному компоненту, а не розкриттю власного потенціалу особистості як одного з аспектів професійної самореалізації. У зв'язку з цим постало

питання активізації у людини механізмів саморозвитку, адаптації, саморегуляції, самовиховання, необхідних для становлення самобутнього професіонала.

Огляд літератури, концептуальних рамок, гіпотез тощо. Проблема самоефективності й ефективної взаємодії людини з довкіллям постала в теорії професійного розвитку особистості, засновником якої став А. Бандура. Свій внесок у дослідження цієї проблеми зробили Н. Бранден, М. Зіммерман, Дж. Роттер, Д. Майерс, Дж. Мартінес-Понс, Р. Уайт та ін. Учені вважають, що самоефективність є фундаментально важливою якістю, яка впливає на поведінку людини та результативність її діяльності [6]. Останнім часом феномен самоефективності привертає дедалі більше уваги як вітчизняних, так і зарубіжних учених (Т. Вольфовська, Т. Гордєєва, Т. Левченко, С. Логінов, Л. Мальц, Л. Мірзаянова, Н. Назаренко, І. Осадчева, Н. Пов'якель, В. Солнцева, А. Федосєєва, Т. Хорошко та ін.), які розглядають її у різноманітних галузях знань: психології, педагогіці, медицині, менеджменті, управлінні та ін.

Метою статті є дослідження факторів та механізмів, які впливають на формування педагогічної самоефективності майбутніх учителів музики.

Результати дослідження та обговорення. На нашу думку, педагогічна самоефективність — це інтегративне утворення, яке виражається у впевненості педагога у власній професійній компетентності, здатності продуктивно здійснювати педагогічну діяльність, обираючи засоби педагогічного впливу, що забезпечують успішне досягнення поставлених цілей навчально-виховного процесу.

Задля формування педагогічної самоефективності майбутніх учителів музики пропонуємо враховувати фактори, визначені автором даного поняття, зокрема: минулий досвід успіхів та невдач, спостереження за досягненнями інших людей, вербальне переконання та емоційний стан.

А. Бандура стверджує, що найбільш важливим фактором самоефективності є *минулий досвід успіхів та невдач* у спробі досягти бажаних результатів [1]. На думку науковця, успішні дії підвищують самоефективність, тоді як невдачі здатні знизити її. Тому важливо залучати студентів до проведення уроків чи їх фрагментів на практиці, до виступів у концертах тощо, щоб збагатити їх позитивним педагогічним та виконавським досвідом.

Надають впевненості у педагогічній самоефективності й *спостереження студентів за професійними досягненнями інших людей*. Так, спостереження студентами уроків музики, що проводяться педагогом-майстром, дають їм можливість засвоїти новий спосіб мислення, поведінки, ставлення до дитини, ефективні поведінкові стратегії

в типових і нетипових педагогічних ситуаціях, що сприяє професійній самоефективності.

Необхідним фактором формування означеного утворення є *вербальне переконання*. Сутність його полягає в тому, щоб переконати особистість у власних можливостях досягнути поставленої мети [1]. Необхідне словесне переконання передбачає емоційну підтримку студентів, несе віру в їх здібності, можливості, схвалення та позитивне оцінювання, взаємодопомогу в умовах сумісної творчої навчальної діяльності.

Останній фактор, що впливає на формування педагогічної самоефективності — це *фізичний та емоційний стан особистості*. Дослідження, проведені автором концепції самоефективності, дали можливість висунути припущення про те, що люди звіряють рівень власної ефективності з рівнем емоційної напруги перед обличчям стресових чи загрозливих ситуацій. Таким чином, педагогічна самоефективність майбутніх учителів музики залежить від їхньої здатності регулювати власні емоції та їх зовнішнє вираження перед або під час здійснення професійної діяльності.

Звернення до проблеми педагогічної самоефективності вимагає розгляду механізмів, які зумовлюють виникнення та функціональні особливості даного утворення. Так, *пізнання себе як майбутнього вчителя музики* — початковий етап на шляху до оволодіння педагогічною самоефективністю, який передбачає вивчення майбутніми педагогами-музикантами своїх професійних здібностей та властивостей, системи цінностей, професійних намірів, провідних мотивів і мотивацій здійснення педагогічної діяльності, особливостей процесів пізнання (відчуття, сприйняття, пам'яті, уваги, мислення, мовлення тощо), завдяки яким студент має можливість самостійно визначити, яких успіхів він може досягнути в педагогічній діяльності, а також проаналізувати можливості вдосконалення педагогічної самоефективності.

Пізнання себе як вчителя музики та вдосконалення педагогічної самоефективності може здійснюватися шляхом *рефлексії*, яка передбачає аналіз та роздуми студента над своїми професійними якостями, діями, а на основі цього перебувду і корекцію своїх оцінок, ставлень, позицій, «конструювання» себе як ефективного вчителя музики.

Самооцінка студентами власних особистісних та необхідних професійних якостей на основі зіставлення з еталоном та іншими студентами виконує важливу функцію у розвитку педагогічної самоефективності, виступає регулятором поведінки та впливає на рівень цього утворення.

Однією з найважливіших характеристик особистості, яка впливає на педагогічну самоефективність, є *саморегуляція*. Саморегуляція

полягає у зменшенні та подоланні розбіжностей між досягненнями та ціллю, яку ставить перед собою людина, щоб поставити нові, більш високі професійні завдання.

Обов'язковою умовою поведінки, спрямованої на формування педагогічної самоефективності, є контроль майбутніх учителів музики за своїми професійно спрямованими діями. Досягаючи поставлених цілей на шляху до оволодіння означеним феноменом, студенти звертають увагу на якість набутих знань, вмінь, навичок, обсяг отриманої інформації, швидкість та оригінальність виконаної роботи тощо. Контроль за власними діями допомагає вчасно виявити та виправити недоліки у цьому процесі, визначити нові професійно-педагогічні цілі.

Процес винесення суджень допомагає регулювати поведінку, спрямовану на формування педагогічної самоефективності за допомогою мислення. Вдосконалюючись у процесі оволодіння

педагогічною самоефективністю, студенти виносять судження про доцільність та ефективність власних дій на основі поставлених перед собою цілей. При цьому процес винесення суджень залежить від особистісних стандартів, прикладу для порівняння, цінності даної діяльності та локусу контролю [5].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Формуванню педагогічної самоефективності майбутніх учителів музики сприятимуть такі фактори: досвід власних успіхів у здійсненні педагогічної діяльності, спостереження за професійними досягненнями інших людей, вербальне переконання та емоційний стан. Серед механізмів педагогічної самоефективності майбутніх педагогів-музикантів ми виділяємо: самопізнання себе як майбутнього вчителя музики, рефлексію, самооцінку, саморегуляцію. Вказані фактори та механізми забезпечують утворення та функціональні особливості означеного феномену.

ДЖЕРЕЛА

1. Бандура А. Теория социального научения / А. Бандура. — СПб. : Евразия, 2000. — 320 с.
2. Большой толковый психологический словарь. Т. 2 : [пер. с англ.] / А. Ребер. — ООО «Издательство АСТ»; Издательство «Вече», 2003. — 560 с.
3. Кремінь В.Г. Вища освіта в Україні і Болонський процес / В.Г. Кремінь. — К. : Освіта, 2004. — 384 с.
4. Зеер Э.Ф. Дискуссионные аспекты инновационного развития профессионально-педагогического образования / Э.Ф. Зеер // Образование и наука. — 2013. — № 1 (5). — С. 67–83. — DOI: 10.17853/1994-5639-2013-5-67-83.
5. Фрейдджер Р. Личность. Теории, упражнения, эксперименты / Р. Фрейдджер, Д. Фейдимен. — СПб. : Прайм-ЕВРОЗНАК, 2006. — 704 с.
6. Bandura A. (1994). Social Cognitive Theory and Mass Communication. In J. Bryant & D. Zillmann (Eds.), Media effects: Advances in theory and research (p. 62). Hill sdale, NJ: Erlbaum.

REFERENCES

1. Bandura A. Teoriia sotsialnogo naucheniiia [Theory of Social Learning]. A. Bandura. — SPb. : Yevraziia, 2000. — 320 s.
2. Bolshoy tolkovyi psikhologicheskii slovar [Great Explanatory Dictionary of Psychology]. — T. 2. [per. s angl.] / Reber A. — ООО «Izdatelstvo AST»; Izdatelstvo «Veche», 2003. — 560 s.
3. Kremin V. Vyshcha osvita v Ukraini i Bolonskyi protses [Higher Education in Ukraine and Bologna Process]. V.H. Kremin. — K. : Osvita, 2004. — 384 s.
4. Zeier E.F. Controversial Aspects of Innovative Trends of Vocational Pedagogic Education. Education and Science journal. — 2013. — № 1 (5). — S. 67–83. — DOI: 10.17853/1994-5639-2013-5-67-83.
5. Freidzher R. Lichnost. Teorii, uprazhneniia, eksperimenty [Personality. Theories, Exercises, Experiments]. R. Freidzher, D. Feidimen. — SPb: Praim-EVROZNAK, 2006. — 704 s.
6. Bandura A. (1994). Social Cognitive Theory and Mass Communication. In J. Bryant & D. Zillmann (Eds.), Media effects: Advances in theory and research (p. 62). Hill sdale, NJ: Erlbaum.